

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд на тема **“Теория на просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование”** от доц. д-р **Димитър Цветанов Арnaudов** – ПУ “П. Хилендарски”, филиал “Л. Каравелов” – гр. Кърджали, за присъждане на научна степен “доктор на науките” в научно направление 1.3. Педагогика на обучението по история.

Проф. д-р Петър Лазаров

Доц. д-р Димитър Арnaudов е роден през 1949г. в гр. Кърджали. Завършил е висше образование във ВТУ “Св. Св. Кирил и Методий – специалност история и физическо възпитание през 1974г. Бил е учител по история в с. Кирково, в СПТУ по машиностроене, в СОУ “Д. Благоев” и ППУ “Л. Каравелов” – Кърджали, а от 1991г. и сега работи във филиал “Л. Каравелов”, гр. Кърджали. През 1984г. е получил класквалификация в НИИО “Т. Самодумов” – София, през 2008г. е защитил дисертация, получавайки научната степен “доктор”, а през 2011г. е удостоен с научното звание “доцент” по методика на обучението по история. Има значителен брой публикации по проблемите на историческото образование в средното училище и осъществява обхватна лекционна дейност както в региона, където работи, така и в цялата страна.

Предоставеният от кандидата дисертационен труд е в обем от 453 с. и е разграничен в седем части, 14 глави, при използвана литература от 477 източника. Той е обсъждан и предложен за защита на заседание на катедра “Архивистика и помощни исторически дисциплини” на СУ “Св. Климент Охридски”.

Основни глави в разработката са: “Обща характеристика на дисертацията”, “Методика на изследването”, “Защитавани научни положения”, “Основно съдържание на дисертацията” (най-обемна част). “Изводи от изследването и

препоръки към теорията и практиката на историческото образование”.

Теория на методиката (частната дидактика) като наука присъства ограничено в педагогическата научна литература. Много от публикациите в тази научна област имат предимно прагматична насоченост, т.е. ориентирани са към училищната практика без достатъчна базираност на съответната теоретична обосновааност и мотивираност. Това е резултат и от интересите на училищната практика, където се търсят постановки и предложения за усъвършенстване на учебния процес в неговите различни измерения. Този подход, обаче принижява научния статус на методическите разработки по отделните учебни дисциплини и създава усещане за тяхната непълноценност и неадекватност към другите науки. Тази особеност на частната методика се компенсира с до голяма степен от развитието на общата дидактика, в която преобладават именно теоретичните постановки по проблемите на образованието в почти всички негови направления.

Голямата заслуга на доц. Арнаудов е че той в своите значителен по брой публикации е стъпил здраво на теорията на методиката като наука и на нейна основа е конкретизирал редица проблеми на историческото образование в средното училище. Това го откроява като учен с обхватен обзор и прави неговите публикации действително приноси за развитието на частната дидактика. В почти всички негови трудове, посветени на историческото образование е добре открито тенденцията за основополагането на теорията на методиката като наука и надграждането ѝ с конкретни аспекти за историческото образование. Това прозира ярко в обемните разработки, като например “Методика на обучението по история” (2001г. – 259 с.), “Контролът в учебния процес по история и цивилизация” (2006г. – 152 с.), “Методически основи на обучението по история и цивилизация” (2009г. – 378 с.) и особено новоизлезлия обемен труд “Школата – начинанията в безкрая на обучението” (2012г. – 408 с.).

Тази посока на изява авторът е отразил в широк обхват и в дисертационния си труд “Теория за просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование” в обем от 453 с. Всъщност това е един фундаментален труд, отразяващ многогодишните изследвания

на доц. Арнаудов в системата на историческото образование, чиято цел е “ .... да се анализират процесите на развитие на методическите идеи за конструиране на обучението по история”, съобразно многобройните фактори, които му въздействат и от там да се обоснове теоретичната основа за ефективен учебен процес по история и цивилизация в съвременното училище. На основата на придобит богат опит по съставяне и структуриране на една научна разработка, той е разгънал в сравнително пълен обхват своите многогодишни изследвания, проверени постановки и мотиви за организация и дейност в обучението по история и цивилизация в средното училище, при издържано в структурно отношение изложение, на научен език и с ярко изразена насоченост към практиката. В конкретен план той търси отговор и мотивира този отговор по основни проблеми на образованието като:

- статута на историята като учебна дисциплина, определена от него като ограничена по поле на дейност, самостоятелна по поле на приложимост и интегративна по поле на въздействие;
- ролята на методиката в обслужването на обучението по история и цивилизация, налагаща собствена орбита на развитие на човекознанието;
- значението на педагогизирането на историята като учебна дисциплина, генерираща всеобщност, но в същото време налагаща диференцирано познание с ясни разграничения по отношение цели, задачи и функции в обучението;
- мисията на учебния предмет история и цивилизация за формиране у учащите се на правилно отношение към минало и настояще, с цел разкриване на общи истини в тяхната историческа автентичност и стойност;
- ролята на обучението по тази дисциплина за изграждане на личност, отговаряща на съвременните обществени условия на живот, с правилна ориентация, адаптация и реализация в него.

За осъществяване на тези проблеми доц. Арнаудов предлага нова образователна парадигма на историческото знание и отчита различията и предимствата ѝ в сравнение със сегашната парадигма. В нея той обосновава необходимостта от съдържателни промени в историческото образование, насочени към: житейската пригодност на знанията; активиране

на мисленето при третиране познаваемостта на миналото; синхрон на знанията с обществените реалности и тяхната роля за обективност и стабилност; ролята и приноса на историческите знания за формиране на компетентност у учащите се и предизвикателност към търсене и разкриване на обществени перспективи. Като краен резултат от прилагането на новата парадигма на историческото знание се достигат нови измерения на обучението по история, отразяващи развитието на обществото в материален план, в ценностните му измерения, във взаимодействието му със средата и условията за живот, в трансформация на представи и мислене за обществото и неговия напредък.

Безспорно авторът не е имал възможност за цялостно приложение в практиката на идеите в новата парадигма, но той по логичен път доказва нейното предимство и явен принос за реконструкция на образоваността и методическата практика в обучението по история и цивилизация. Своите идеи, предложения и постановки за промени в теорията на историческото образование доц. Арnaudов подкрепя с необходимостта от промени в организацията на урока с цел обвързване на историческото учениково познание в контекста на системата от познавателни задачи, формиращи знания за самостоятелна работа в учебния процес и осигуряващи условия за саморазвитие и самонадграждане на личността. Парадигмата, според него, променя взаимоотношенията на ученика с учебната материя в посока към целта на усвояване, като област на самоизява. Особено внимание авторът отделя на урока, който той определя като форма за експониране в образователна среда на мисловни продукти в диалогична среда. Урокът по история, посочва той, е "... форма на системни интеграции, изпълващи неговото съдържание с интегрирани проекции върху обучаващата се личност...". При всеки урок по история и цивилизация са възможни три подхода: субстратен, структурен и функционален, като особено внимание той отделя на функционалния подход, който стимулира мисловната дейност върху обществените процеси, разположени в историческото пространство. При всички случаи, обаче като основно начало в учебната работа по история и цивилизация се налага интелектуализацията на учебния процес при активното и самостоятелно участие на учащите се – гаранция за техния личностен просперитет.

Постановките на автора убеждават със силата на своята научност, логичност и прагматичност и се възприемат като действително постижение на методическата наука. Неговата разработка “Теория за просветност, образованост и методически практики в училищното историческо образование” е един фундаментален труд във всеобщата методическа литература в нашата страна. Той е ориентир и явен показател за необходимостта от преориентиране на работещите в системата на методиката към разработване, обосноваване и предлагане на научни разработки, базиращи се на здрави научни основи и предлагащи иновационни подходи и решения в училищната практика. Самият автор дава пример как, излизайки извън стандартите на повествованието в областта на методиката, той постановява, мотивира и утвърждава възможностите и силата на методиката като педагогическа наука за рационализиране на обучението по посока формиране на личността.

Приноси на доц. Арнаудов в неговия дисертационен труд:

- Основен принос в труда, а и в други негови публикации е разбирането, мотивирането и обосноваването на тезата за методиката като теория на обучението и възможностите на тази основа за нейното надграждане и конкретизиране в различни аспекти. С тази си теза той всъщност утвърждава методиката като наука, издигайки нейната престижност сред другите науки. Това е голяма заслуга на автора.
- Голям теоретичен и практически принос има предложената от автора нова парадигма на обучение по история и цивилизация в средното училище, която поставя учащите се в друга, различна от досегашната обстановка, стимулираща тяхната самоизява, самоинициатива и самореализация в учебния процес.
- Значително постижение на автора са неговите постановки и доказани твърдения за възпитателното въздействие на историческото познание върху образователния статус и формирането на учениковата личност от позицията на променени методически похвати и дейности, осигуряващи активността, съпричастността и самооценката на историческите факти и събития от гледна точка на обективността.

Въз основа на всичко това намирам, че на доц. д-р Димитър Цветанов Арnaudов може да бъде присъдена по достойнство научната степен “доктор на науките” в научното направление 1.3. Педагогика на обучението по история.

.2012

РЕЦЕНЗЕНТ:

/ проф. д-р Петър Лазаров /